

משלוח מנות

1. אסתר ט כב

כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפְּדוּ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֵּה וְשִׁמְחָה וּמְשֻׁלּוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֲבִיוֹנִים.

2. נחמיה ח י

וַיֹּאמֶר לָהֶם לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מִמַּתְקִים וּשְׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדָנֵינוּ וְאֵל תַּעֲצְבוּ כִּי חֲדוֹת יְקוֹק הִיא מְעַזְכֶּם.

3. מגילה ז א – ב

תני רב יוסף: ומשלוח מנות איש לרעהו - שתי מנות לאיש אחד. ומתנות לאביונים - שתי מתנות לשני בני אדם. רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא, שלח ליה: קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא דקשבא, ומלי כסא קמחא דאבשווא. אמר ליה אביי: השתא אמר מרי: אי חקלאה מלכא ליהוי - דיקולא מצואריה לא נחית. הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא, ומלא כסא דפלפלתא אריכא. אמר אביי: השתא אמר מר: אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא. אמר אביי: כי נפקי מבי מר הוה שבענא, כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה, ואכלי בהו שיתין פלוגי. ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר, ובעאי למיכס צעא אבתרה. אמר אביי: היינו דאמרי אינשי: כפין עניא ולא ידע. אי נמי: רווחא לבסימא שכיח. אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי.

רש"י - מחלפי סעודתייהו, זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו

4. רמב"ם פ"ב מהל' מגילה הל' טו

כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לריעים משובח, ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו.



הלכתא

תורה. הלכה. חיים.

כולל הלכה תורת חיים גבעת אסף
ע"ש ר' חיים שורק ז"ל
כולל הלכה רחובות
מכון לפרסומים הלכתיים

5. ביצה יד ב

ב"ש אומרים אין משלחין ביו"ט אלא מנות. וב"ה אומרים משלחין בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטין.

6. מהר"ל (מנהגים הל' פורים סי' טו)

אמר מהר"י סג"ל שטוב לשלוח מנות פורים דוקא מיני מאכל או משתה, ודוקא בשר או דגים מבושלים, שכן משמע פ"ק דביצה דלבית שמאי לא מתקרי מנות בענין אחר. ריטב"א (ביצה שם) - מנות, פי' דבר שהוא מוכן לאכילה ואינו מחוסר מלאכה.

7. מאירי (ביצה שם)

מנות ר"ל חתיכות בשר שסתם הכנתן לאכלם ביום אף על פי שהבשר חי והוא הדין לפירות וכיוצא בהן אבל לא בהמה ועופות שמא לא ישחטם זה ביום טוב ונמצא טורח שלא לצורך.

8. מגן אברהם סי' תרצה ס"ק יא

שני מנות בשר, מבושלים הראוי לאכילה וה"ה משקה.

פ"ח – חייב אדם לשלוח לחבירו שתי מנות וכו' משמע שצריך דבר מוכן דהיינו בשר ותרגולים שחוטין שכן משמעות מנות לשון הכנה אבל אם שלח לחברו תרגולים חיים נראה שלא קיים המצוה וכדמשמע ס"ק דביצה

9. תרומת הדשן סימן קיא

שאלה: בני אדם השולחים לחביריהם בפורים חלוקים וסדינים וכה"ג, יוצאים ידי משלוח מנות או לאו?

תשובה: יראה דאין יוצאים בהן דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא. כדמשמע בגמ' פ"ק דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעודותיהו בהדדי, ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא. ותו נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי או דמשתי. וכן דקדק הרמב"ם בלשונו שכתב וחייב לשלוח שתי מנות של בשר או שתי מיני תבשיל או שתי מיני דאוכלים, ונראה דשתייה בכלל אכילה. ובמתנות לאביונים כתב מעות או מיני מאכלים. אלמא דגבי משלוח מנות סבר דווקא מידי דמיכלי.



הלכתא

תורה. הלכה. חיים.

כולל הלכה תורת חיים גבעת אסף
ע"ש ר' חיים שורק ז"ל
כולל הלכה רחובות
מכון לפרסומים הלכתיים

10. מנות הלוי פרק ט פסוק טו

עוד הוסיפו הפרזים על בני שושן ומשלוח מנות וגו', כי זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ואחוה, הפך מ"ש הצורך מפוזר ומפורד.

שם כב ובעניין המנות הסכים עמם כי על ידי מרעות ואחוה נקהלו ונצלו לא בפירוד לבבות.

11. ב"ח סי' תרצה

ולעד"נ בטעם מנות ומתנות אלו שהוא כדי שתהא השמחה כוללת שמחת עבודת יוצר הכל והם המתנות לאביונים וגם כן כוללת שמחת האדם עם אוהביו וריעיו והם המנות ובהיות שהתשועה בפורים היתה כוללת שתי תשועות האחת שנפרע לנו מכל צרינו ונקם נקמתנו שנית שהושיע לנו עד שלא נפקד מאתנו איש והם באמת שתי מתנות טובות ומרומזים יפה בשתי מתנות שנתן אחשורוש האחד בית המן שבזה נפרע לנו מצרינו והשני נתינת הטבעת שלא יפגע בנו שום אויב וצר וכן כתוב (אסתר ח א) ביום ההוא נתן המלך [וגו'] את בית המן וגו' וכתוב (שם ב) ויסר המלך את טבעתו [וגו'] ויתנה למרדכי וגו' וע"כ לזכר אלו שתי מתנות תיקנו לנו חכמינו ז"ל בין בשמחת עבודת היוצר ובין בשמחת האדם עם אוהביו וריעיו ליתן מידו ומהונו שתי מתנות לזכר שתי תשועות אלו על ידי מתנות שנתן אחשורוש לא ילוזו מנגד פנינו והנה לאשר לא יחדל אביון מקרב הארץ (דברים טו יא) ורבה העזובה מצוה לחלק ולתת לכל אביון מתנה אחת כי כך כתבו הקדמונים והשכל גם כן יחייב אותו כי מי שיש לו מאה זהובים ליתן לעניים שגדול שכרו כשיחלקם למאה עניים מאשר יתן כל מאה זהובים לעני אחד או לשנים וגו' כי זה שנתן למאה החיה מאה נפשות אבל בשמחת האדם עם אוהביו ורעיו אולי לא ימצאו לאדם אוהבים רבים כמ"ש רז"ל (ב"ב טז ב) או חברא כחברי דאיוב וכן אמרו (אבות פ"א מ"ו) קנה לך חבר על כן המצוה לשלוח שתי מנות לרעהו הטוב להיות שמח ושש עמו על שתי תשועות אלו כנזכר ישמע חכם ויוסף לקח (משלי א ה).

12. מאיר עיני חכמים (מה"ת, עה"ת פורים, ד ע"ד)

כי הנה אמרו חכמינו ז"ל הם לא עשו אלא לפנים, ונמצא שכל אחד מישראל ידע בעצמו שלא עבד ע"ז בלב, אבל לא היה יודע מה בלב חברו, דשמא חברו עבד ע"ז גם בלב, ונמצא שחברו הוא ע"ז ולא נקרא רעהו. אבל כשנתבטלה הגזירה ונודע לכל שלט עשו אלא לפנים, אז הראו כל אחד לחברו שהוא רעהו ואין חושדו שעבר חלילה ע"ז בלב וזה טעם נפלא.

13. רמ"א סי' תרצה סע' ד

ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא. ואשה חייבת במתנות לאבינונים ומשלוח מנות, כאיש; ואשה תשלח לאשה, ואיש לאיש; אבל לא בהפך, שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין.

14. שו"ת חת"ס או"ח קצו

על דברת הפרי חדש א"ח סי' תרצ"ה שפקפק על הרמ"א שפסק בהגה"ה [ס"ד] שאם שלח מנות לרעהו ולא אבה לקבל כי מחל לו יצא ידי חובתו, וכתב הפר"ח לא ידעתי מניין לו זה הנה בס' קרבן נתנאל פ"ק דמגלה [סי' ז' אות ט'] השיב על פר"ח מש"ס נדרים ס"ג ע"ב דיכול להתיר נדרו שלא עפ"י חכם לומר הריני כאילו התקבלתי ע"ש, וה"נ דכוותי, וצדקו דברי רמ"א. ואני אומר לא עיין הגאון במ"ש הר"ן בשם הירושלמי שם כ"ד ע"א דמיירי בסתם ופליגי ר"מ ורבנן אי כוונת הנותן לכבוד עצמו או לכבוד המקבל, אבל אי כוונת הנותן לכבוד עצמו לא מהני באומר הריני כאלו התקבלתי, וא"כ יפה כתב פרי חדש מנ"ל לרמ"א דכוונת מתקני משלוח מנות היינו מרדכי ובית דינו אי הי' לצורך המשלח או לצורך מי שנשלח לו. והנה ראיתי בזה ב' טעמים, בתה"ד [סי' קי"א] כתב כדי שיהיה הרוחה לבעלי שמחות, אולי לא יספיק לו סעודתו הרי חברו מסייעו עיין שם, וי"ל אפילו אית לי טובא מ"מ תיקנו כך שלא לבייש מי שאין לו כבסוף מס' תענית [כ"ו ע"ב], וא"כ כשם שאם באמת אין לו די ספוקו אין במחילתו כלום אלא אפי' אית לי מ"מ לא ימחול משום שלא לבייש, אך בס' מנות הלוי להרבות השלום והריעות, היפך מרגילתו של הצר שאמר מפוזר ומפורד, פי' במקום שראוי להיות עם א' הנם מפוזרים ומפורדים במחלוקת, לכן תקנו משלוח מנות, א"כ י"ל כיון ששלח והראה חבתו אעפ"י שזה מוחל לו כבר יצא ידי חובתו, ויפה כתב פר"ח מנ"ל למהר"י ברי"ן ולרמ"א שכ' משמו להכריע בזה:

והנה עוד כתב רמ"א אשה חייבת בשלוח מנות כאיש, וגם ע"ז כתב פר"ח ומהריק"ש מנ"ל האי הא כתיב איש אל רעהו ולא אשה. בתשו' שבות יעקב [ח"א סי' מ"א] כתב כדאמרינן בקידושין [ל' ע"ב] איש אמו ואביו תיראו כשהוא אומר תיראו הרי שניהם אמורים ומ"ט נאמר איש שהאיש סיפק בידו לעשות ולא האשה, וא"כ הכי נמי הא כתיב קימו וקבלו לשון רבים אחד האיש וא' האשה, ולמה נאמר איש אל רעהו שהאיש סיפק בידו. והנה מ"ש קימו וקבלו הוא לשון רבים לא נ"ל, דהאי איהודים קאי שכלל היהודים קבלו לעשות אשר החלו ובכלל זה משלוח מנות איש ולאשה אבל לא היה צריך לזה דבלא"ה יפה כתב קרבן נתנאל דהשוה אשה לאיש במצות פורים שהן היו באותו הנס ורק איש כתיב ולזה י"ל אשה אין סיפוק בידה לעשות. אך בס' ברכי יוסף [סי' תרצ"ה אות ח'] הקשה ע"ז דתוספות פ"ק דקידושין [כתבון] אף על גב דמן התורה מעשי ידיה לעצמה ושפיר סיפק בידה, מ"מ לא שכיחא אצל אביה אלא אצל בעלה, וזה לא שייך הכא גבי משלוח מנות ע"ש, ולכאורה קושיא גדולה היא. אלא י"ל מטעם אחר, כיון שמזונות אשה על בעלה מן התורה להרמב"ם [ה' אישות פ"ב ה"ב] ועיין רמב"ן פ' משפטים [כ"א - ט'], נמצא לפ"ז היא סמוכה על שולחן אחרים מסתמא ומשו"ה כתיב איש, אבל אם אינה סמוכה כגון אלמנה חייבת כנ"ל. אך זה תליא בספיקא דמג"א [שם ס"ק י"ב], ותליא בפירוש הש"ס [מגילה ז' ע"ב] דמיחלפי סעודת פורים אי טעמא משום דכל הסומך על שולחן אחרים פטור משלוח מנות, ונ"ל דתליא בהנ"ל, אי הטעם למלאות חסרון סעודתו של חברו, כיון שהוא עצמו סמוך על שולחן אחרים פטור מזה, ואי טעמא משום אהבת רעים, גם הסמוך על שולחן אחר חייב:

אלא לפ"ז סתר רמ"א עצמו, דמה שמחייב אשה ע"כ ס"ל הסומך על שולחן אחרים פטור דהטעם משום למלאות חסרון סעודתו של חברו, וא"כ איך פסק אם מחל לו פטור הא לזה הטעם לא מהני מחילה ונמצא מזכה שטרא לבי תרי.